

Velká novela exekučního řádu a občanského soudního řádu

Novela exekučního řádu, jakož i občanského soudního řádu, jež vnesla do exekučního života celou řadu změn, byla přijata zákonem č. 396/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013. Mezi navrhovanými změnami bylo mimo jiné například omezení místní působnosti exekutorů, avšak senátní návrh, jenž prosazoval místní teritorialitu mezi exekutorskými úřady, neprošel a soudní exekutoři tak při výkonu své činnosti mohou i nadále působit na celém území ČR. Na druhou stranu však exekutoři ztrácí od nového roku možnost sepisovat exekutorské zápisy, které budou nadále realizovat pouze notáři. Zákon č. 396/2012 Sb. omezuje dále „dvojkolejnost“ výkonu rozhodnutí prováděného soudem a exekuce prováděné exekutorem, když vymezuje druhy nároků, které bude moci nadále vymáhat pouze soud, a ty, které bude vymáhat exekutor. Soud bude mít výlučné oprávnění rozhodovat ve věcech taxativně vymezených v § 251 odst. 2 občanského soudního řádu, tedy například ve věcech, které se týkají výchovy nezletilých dětí, ve věcech výživného nebo příspěvku na výživu neprovdané matce, ve věcech vyklizení bytu se zajištěním bytové náhrady či vykázaní ze společného obydlí. Ostatní nároky a pohledávky tak bude možné vymoci jen exekucí prostřednictvím soudního exekutora. V této souvislosti je nutné položit si otázku, co se stane s již probíhajícími výkony rozhodnutí, které dosud vedly soudy a které již po 1.1.2013 nespadají do působnosti soudu. Tato řízení soud rozvrhne mezi soudní exekutory, kteří byli jmenováni do příslušného obvodu soudu.

Přijetím velké novely dochází k zamezení možnosti zneužívat pojmy „exekuce“, „exekutor“ a jiné tvary odvozené od těchto slov, díky čemuž zákon udělal definitivní přítrž různým soukromým vymahačům, kteří neoprávněným označováním svých firem jako „exekuční kancelář“ klamali jak dlužníky, tak i samotné věřitele. Všichni dlužníci a nejen oni tak již mohou mít jasno v tom, kdo je skutečný exekutor a kdo se jako exekutor pouze tváří a neoprávněně se za něj vydává. Označení „soudní exekutor“, „exekutorský úřad“ a související slova, která by mohla vést k jakékoliv záměně s těmito pojmy, už nyní nemůže v souladu se zákonem používat nikdo jiný než skutečný soudní exekutor. V případě porušení této povinnosti může být uložena pokuta až do výše 200.000,-Kč.

Některé přijaté změny jsou ku prospěchu dlužníků, jiné zase ve prospěch exekutorů a věřitelů. Při komplexním zhodnocení přijatých změn lze říci, že pravidla pro exekutory se zpřísní. Exekutoři už od ledna například nemohou ukládat peníze vymožené od dlužníků na své osobní účty, ale pouze na účty vyčleněné speciálně pro tento účel, přičemž novinkou je také

skutečnost, že nad takovými účty má kontrolu ministerstvo spravedlnosti. Novela zpřísňuje i kárnou odpovědnost a související postihy exekutorů, exekutorských kandidátů, exekutorských koncipientů a také odpovědnost exekutorů za jednání zaměstnanců exekutorských úřadů. Dále je nově uzákoněna povinnost exekutorů neoprávněně zabavené věci vrátit po dohodě s majitelem na místo, odkud je vzali, za předpokladu, že dojde k vyškrtnutí věci ze soupisu. Tuto skutečnost jistě uvítají zejména vlastníci neoprávněně zabavených věcí, kteří až dosud museli často pro své věci jezdit do sídla exekutorského úřadu.

Jednou z novinek, kterou zcela jistě ocení všichni dlužníci, je zavedení povinnosti věřitelů zaslat svým dlužníkům takzvanou předžalobní výzvu, která se má uplatňovat v předexekuční fázi. Dlužník v této výzvě dostává možnost vyrovnat se se svým věřitelem ještě předtím, než je proti němu podána žaloba, případně později zahájeno exekuční řízení. Dosud totiž nebylo výjimkou, že dlužník o svém dluhu neměl žádné tušení, anebo alespoň tvrdil, že tomu tak je, a byl „velice překvapen“, když byl věřitelem zažalován. Typicky se jedná například o pár měsíců či let starou pokutu za černou jízdu v MHD, kterou člověk dávno pustil za hlavy. Dosud v praxi fungovalo, že věřitel mohl svůj nárok vůči povinnému uplatňovat, aniž by měl povinnost o tom dlužníka informovat. Díky přijatým změnám však nyní věřitel bude muset dlužníka v každém jednotlivém případě oficiální cestou kontaktovat s výzvou o zaplacení dluhu ještě předtím, než žalobu podá. Odpadnou tak případy překvapených dlužníků s nekonečnými výmluvami a všichni budou mít jasno o svém dluhu ještě předtím, než bude zahájeno řízení. Jedním z cílů této změny je také snaha zabránit nárůstu finanční zátěže dlužníka, který pak vedle jistiny a úroků je povinen uhradit i náklady řízení. Předžalobní výzva musí být dle zákonného ustanovení § 142a odst. 1 občanského soudního řádu zaslána dlužníkovi nejméně sedm dní před podáním návrhu na zahájení řízení, a to na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu. Bylo by tedy záhodno, aby si každý, kdo má jakýkoliv dluh, hlídal jednak doručování a vyzvedávání pošty, ale také uvádění skutečné doručovací adresy a adresy trvalého bydliště, případně aby uvedl takový stav do souladu se skutečností, například tak, že změnu adresy trvalého bydliště, jiným řešením může být například zřízení dosílky. Zákon sice nevyžaduje, aby byla dlužníkovi výzva k plnění reálně doručena, avšak věřitelé budou muset být schopni při podání žaloby předložit důkaz, především podací lístek či dodejku, o tom, že ji skutečně odeslali. Doručování takové výzvy do datové schránky, pakliže ji povinný vlastní, nepředstavuje žádný problém, avšak nabízí se otázka, zda by stačilo odeslat předžalobní výzvu prostřednictvím elektronické pošty (emailu). Názor, že i takový způsob zaslání je dostatečný, nemá sice zákonnou oporu, nicméně uvidíme,

jak na tuto praxi zareaguje judikatura. Připuštění takového způsobu zasílání výzev by bezesporu znamenalo menší finanční zátěž pro věřitele. Nastane-li případ, že věřitel zákonnou povinnost zaslání předžalobní výzvy nesplní, pak to sice nebude mít vliv na jeho nárok samotný, ale ponese riziko toho, že mu nebudou přiznány náhrady nákladů řízení. Tyto zatím dosud automaticky padaly na bedra dlužníka.

Změny se dále dotknou také zahájení exekučního řízení, respektive procesu vymáhání. Soud již nebude usnesením nařizovat exekuci a pověřovat exekutora k jejímu provedení. Exekuční řízení ve své podstatě je i nadále zahájeno dnem doručení exekučního návrhu. Možnost exekutora zjišťovat a zajišťovat majetek povinného je však nově vázána na soudní pověření exekutora k provedení exekuce, přičemž toto opatření není rozhodnutím a již se nedoručuje účastníkům jako dosavadní usnesení o nařízení exekuce. Současně musí být všechny zahájené exekuce zapsány do nově zřízeného neveřejného rejstříku zahájených exekucí, který je spravován Ministerstvem spravedlnosti. Následně exekutor vyrozumí oprávněného o zahájení exekuce a to nejpozději do patnácti dnů ode dne doručení pověření. Povinnému exekutor doručí toto vyrozumění spolu s exekučním návrhem, kopií exekučního titulu a výzvou ke splnění povinnosti nejpozději s prvním exekučním příkazem. Tato změna vnesla větší zodpovědnost do rukou exekutorů, ale je zcela logické, že toto odlehčení soudů vítají především sami soudci. Vedle ulehčení práce přetíženým soudům je tato změna cíleně zaměřena také na zrychlení exekučního řízení, neboť nebylo výjimkou, že exekutor čekal před zahájením vymáhacího procesu na vydání usnesení o nařízení exekuce i několik měsíců. Podle nové právní úpravy došlo i ke změnám v otázce opravných prostředků, a to sjednocením obraného prostředku. Dosud v exekucích prakticky fungovaly dva opravné prostředky, a to odvolání proti usnesení o nařízení exekuce a návrh na zastavení exekuce. Možnost podat odvolání však odpadla a obranný prostředek povinného se spojil v jeden univerzální opravný institut, jímž je návrh na zastavení exekuce, který má odkladný účinek. Povinný má tedy jednak možnost vznést námitky podjatosti exekutora ve lhůtě osmi dnů od doručení vyrozumění o zahájení exekuce, anebo podat návrh na zastavení exekuce v patnáctidenní lhůtě ode dne, kdy se dozvěděl o důvodu zastavení exekuce. Podaný návrh na zastavení však musí nezbytně obsahovat uvedení takových skutečností, dle nichž exekutor bude moci posoudit, zda byla dodržena zákonem stanovená patnáctidenní lhůta. To neplatí pouze v případě, že půjde o návrh podaný nejpozději ve lhůtě dle § 46 odst. 6 exekučního řádu, tedy v případě, že povinný splní ve lhůtě třiceti dnů od doručení výzvy ke splnění povinnosti vymáhaný nárok a uhradí zálohu. Pokud se zastavením nebudou souhlasit všichni

účastníci, bude o návrhu na zastavení exekuce rozhodovat soud. Exekutor již není dle nové právní úpravy oprávněn začít s prováděním exekuce před uplynutím výše uvedených lhůt, respektive předtím, než o návrhu na zastavení exekuce pravomocně rozhodne soud. Exekuci již také není možné provést dříve, než uplyne lhůta k dobrovolnému plnění, kterou exekutor povinnému oznámí ve výzvě ke splnění vymáhané povinnosti, přičemž tato lhůta se podle nové právní úpravy prodlužuje z dosavadních patnácti na třicet dní. Povinnému tím zákon poskytl větší možnost na splnění své povinnosti ještě předtím, než exekutor zasáhne do jeho práv všemi zákonem poskytnutými prostředky, a současně možnost zabránit exekuci, která by podstatně zvýšila výši vymáhané pohledávky a přinesla dlužníkovi další problémy.

Další novinkou, jež bezpochyby potěší všechny dlužníky, kteří mají více pohledávek, je spojování exekucí kvůli bagatelním pohledávkám, tedy do výše 10.000,-Kč, které jsou vedeny proti jednomu dlužníkovi jedním věřitelem. Cílem této změny je, aby dlužníci, kteří mají více exekucí, ušetřili na nákladech exekutora za vedení každého samostatného řízení, neboť tyto po spojení exekucí odpadnou. Dosud bylo spojování exekucí možné, avšak přijetím novely je povinné. Pravidlo slučování neplatí jen pro případy, kdy exekuce vede tentýž exekutor, který spojování provede automaticky. Slučovat již lze i exekuce vedené různými exekutorskými úřady a lze jej uplatnit také tehdy, když zahájí jiný oprávněný u téhož exekutora exekuční řízení vůči témuž dlužníkovi. V takových případech bude o sloučení rozhodovat na návrh dlužníka soud. Ten stanoví, který exekutor spojené řízení povede. Je však třeba zdůraznit, že sloučení pohledávek by měl provádět již samotný věřitel, případně soud, a exekuční řízení tak zůstává poslední fází, v níž lze sloučení provést. Díky této změně se dlužníci vyhnou vysokým poplatkům za každé dílčí exekuční řízení, v němž samotná pohledávka není razantně vysoká, a v podstatě tak platí, že čím více dluhů povinný má, tím více může ušetřit.

Změn, které skýtají novely exekučního řádu i občanského soudního řádu, je celá řada, zejména u jednotlivých typů provedení exekuce. Podstatnou novinkou, kterou však dlužníci již s takovým nadšením nevítají, je možnost exekutora v souladu s § 262a odst. 3 občanského soudního řádu postihovat účty a mzdu či jiný příjem manželů a manželek povinných. Exekutor nově může zablokovat takovýto majetek manžela povinného i tehdy, když se manžel o dluhy svého muže či ženy nijak nepříčinil a třeba o nich nemá ani ponětí. Díky této změně tak byla učiněna přítrž výmluvám těch dlužníků, kteří díky účtům svých partnerů dokázali peníze před exekutorem ukrýt a ze svých závazků vůči věřitelům se tak vykrotit. S definitivní platností se tak vyřešil dosavadní rozpor mezi hmotným a procesním právem, kdy z hlediska hmotného práva byly příjmy manželů v době trvání manželství, tedy mzdy a

jiné příjmy stejně jako zůstatky na účtu, považovány za příjmy tvořící společné jmění manželů, avšak soud je procesně postihnout dosud nemohl. Manželům však nadále zbývají nezabavitelné částky, které jsou navíc od nového roku vyšší. Nelze takto zablokovat ani majetek, který má manžel povinného ve výlučném vlastnictví, tedy například nemovitosti získané darem, peněžní prostředky získané v dědickém řízení apod. U peněžních prostředků je však možné, že bude nutné prokázat, že skutečně nejde o věci spadající do společného jmění manželů. Nutno podotknout, že v případě blokování majetku manžela povinného je třeba, aby exekutor dbal na to, že takto lze postihnout majetek manžela pouze za splnění předpokladů, že daný závazek vznikl v době trvání manželství a že toto manželství stále trvá. Nelze tedy například postihnout manželku povinného, jestliže mu závazek vznikl v době manželství předchozího již rozvedeného.

Za zmínku zcela jistě stojí také uzákonění povinnosti exekutora, respektive jím pověřených vykonavatelů, dle § 325b odst. 3 občanského soudního řádu pořídít zvukový videozáznam z průběhu mobiliární exekuce a to v případě, že je o to požádá někdo z přítomných osob, především sám dlužník. Současně však tento požadavek mohou vznést také ty osoby, jejichž věci jsou při mobiliární exekuci neoprávněně zabavovány. Videozáznam přitom může provést exekutor i v případě, kdy jej o to nikdo z přítomných výslovně nepožádá, avšak sám shledá, že jsou zde důvody pro jeho pořízení. Účelná změna, která má odradit od nemístného jednání při provádění mobiliární exekuce jak vykonavatele exekutora, tak samotné dlužníky, jejichž nepřiměřené a mnohdy až agresivní chování nebývá ojedinělé, zároveň může sloužit v případě jakýchkoliv pochybností jako důkazní materiál při prověřování postupu vykonavatelů exekutora Exekutorskou komorou České republiky.

Vedle dalších novinek jako je například možnost odnětí řidičského průkazu neplatičům alimentů či zařazení domácích mazlíčků mezi věci exekucí nepostižitelných, což se ale netýká hospodářských zvířat a zvířat v zájmovém chovu, které lze ve prospěch exekuce zabavovat i nadále, je výraznou změnou možnost dražby podílů v bytových družstvech ve smyslu § 320aa a 320ab občanského soudního řádu. Dosud fungoval princip vyčíslení hodnoty družstevního bytu podle vypořádacího podílu na základě právní úpravy obchodního zákoníku. Ten se však řádově pohyboval v desítkách tisíc korun a ani zdaleka tak nebývalo dosaženo tržní hodnoty. V řadě případů tak docházelo k tomu, že dlužník přišel o byt, ale na výši dluhu se to razantně neprojevalo. Přijetím novely se tak za účelem předcházení takovým případům proto začnou členská práva v bytových družstvech v exekuci zpeněžovat formou dražby. Tím se zvýší šance dosáhnout reálné tržní ceny, a tím pádem umořit dlužnou pohledávku dlužníka

podstatně více než tomu bylo dosud. Tato změna poskytuje možnost uspokojení oběma stranám. Jak dlužníkům, kteří tak mohou snížit svůj dluh, tak samotným věřitelům, jejichž pohledávky budou více uspokojeny. Další členové družstva přitom budou mít předkupní právo a učiní-li v dražbě stejné nejvyšší podání jako jiný dražitel, příklep bude udělen právě jim z titulu předkupního práva. Co se týká obchodních podílů u obchodních společností, tak i zde se zavádí za zákonem stanovených podmínek možnost prodeje v dražbě, a to za tržní hodnotu, a to i ostatním společníkům společnosti.

Další příjemnou novinkou pro obě strany exekučního řízení je odpadnutí nutnosti za všech okolností prodat nemovitost povinného. Dluh již totiž nově lze umořovat také prostřednictvím peněz získaných z pronájmu bytu či domu dlužníka v rámci takzvané správy nemovitosti, nebo též sekvestrace jako alternativy k dražbě nemovitosti. Tímto novým exekučním způsobem je exekutorovi dána možnost přikázat dlužníkovi povinného, aby užitky plynoucí z nemovitosti skládal na jím určený účet, a zakázat mu, aby je poskytoval povinnému, provedl na ně započtení nebo s nimi jinak nakládal. Typickým příkladem tak může být případ povinného, který vlastní dům, v němž pronajímá byty svým nájemcům. Tehdy užitkem, který plyne z nemovitosti a který bude vydán exekutorovi, je nájemné a dlužníkem povinného bude nájemce, který již nebude nájemné hradit svému pronajímateli – dlužníkovi v exekučním řízení, ale přímo exekutorovi. Právní úprava předpokládá i situace, kdy užitky plynoucí z nemovitosti nebudou v penězích. Ustanovení § 320f odst. 5 občanského soudního řádu stanoví, že v takovém případě budou tyto užitky odevzdány soudu, případně exekutorovi, který se postará o jejich zpeněžení dražbou. V praxi by se mohlo jednat například o výnosy zemědělské výroby. V souvislosti se správou nemovitosti exekutor dále provádí jiná vhodná opatření, aby nemovitost byla řádně a úspěšně hospodářsky užívána. Bude-li zahájen tento exekuční způsob, pak jakékoliv procesní návrhy a právní úkony týkající se dané nemovitosti činí přímo exekutor, nikoliv povinného. Výjimkou budou pouze nájemní smlouvy týkající se nemovitosti. Ty bude povinný moci i nadále uzavírat či vypovídat, avšak v souladu s ustanovením § 320g odst. 1 občanského soudního řádu bude i přesto do určité míry omezen, neboť takové nájemní smlouvy bude exekutor moci vypovědět a sjednat nové. Ponecháním tohoto ustanovení dal zákonodárce možnost exekutorům zabránit nepřiměřenému uzavírání nájemních smluv mezi povinným jako pronajímatelem a jeho rodinným příslušníkem či známým jako nájemcem za nájemné v symbolické výši.

Novým institutem, který velká novela zavádí, je předražek. Ten však v jeho podstatě nelze považovat za nový institut, neboť v minulosti už jsme měli možnost se s ním ve vymáhacím

procesu setkat. Princip předražku vychází z možnosti jakékoliv osoby, s výjimkou osob, které se ze zákona nemohou účastnit dražby jako dražitelé, aby do patnácti dnů (předražková doba) ode dne zveřejnění usnesení o příklepu písemně navrhla exekutorovi, že chce koupit vydraženou nemovitost za částku alespoň o čtvrtinu, tedy o 25%, vyšší, než bylo nevyšší podání. Takto nabídnutá cena musí být zaplacená na účet exekutora do skončení předražkové doby. Jakmile uplyne předražková doba, exekutor shromáždí veškeré návrhy na předražek a pokud jich bude učiněno více a současně jich bude více uhrazeno, pak exekutor vybere nejvyšší předražek a vyzve vydražitele, aby ve lhůtě tří dnů sdělil, zda chce dorovnat do hodnoty předražku. Pokud se vydražitel vyjádří kladně, začne mu znovu běžet lhůta k doplacení totožná se lhůtou pro zaplacení nejvyššího podání. Exekutor následně zruší usnesení o příklepu a vydá nové usnesení o předražku. Cílem znovuzavedení tohoto institutu je jednoznačná snaha zákonodárce o získání co největšího zisku z prodeje nemovitosti a tím i dosažení většího uspokojení věřitele. S určitým nadhledem lze tvrdit, že díky možnosti předražku a prodeje nemovitosti za více peněz může být spokojenější i sám povinný, neboť tomu z takto získaných peněz lze pokrýt více dluhů, případně mu vrátit zbylou částku po uhrazení veškerých dluhů.

Pokud jde o exekuci prodejem nemovitosti, tak zde je významnou změnou zejména skutečnost, že proti dražební vyhlášce vydané v exekučním řízení zahájeném po 1.1.2013 již nebude přípustné odvolání. To bude možné podat pouze proti usnesení o ceně. Díky této změně již nebude exekuční proces směřující k prodeji nemovitosti zdržován neustálým podáváním odvolání proti usnesení exekutora. Věcná břemena a nájemní práva vyjma nájmu bytu a břemene bydlení, která nebudou uvedena v dražební vyhlášce, a předkupní práva zanikají dnem, kterým se vydražitel stane vlastníkem. Povinnému se dále nově v usnesení o příklepu uloží, aby nemovitost vyklidil do patnácti dnů od nabytí právní moci tohoto usnesení. Na základě toho se pak vydražitel bude moci domáhat vyklizení své nemovitosti.

Změny se dotkly také podmínek ohledně snižování nejnižšího podání při opakované dražbě - při druhém dražebním jednání půjde o 50% výsledné ceny, při třetím o 40%, při čtvrtém 30% a při pátém až o 25%. Více dražebních jednání nebude možno. Tento systém opakovaných dražeb má zvýšit prodejnost nemovitostí v nedobrovolných dražbách, ačkoliv není primárním zájmem exekutorů ani oprávněných, aby se dražby opakovaly a cena nemovitosti se tak neustále snižovala. Vzhledem ke skutečnosti že může cena nemovitosti klesnout až na 25% výsledné ceny určené znalcem, hrozí navíc možnost, že zákona znalí zájemci o nemovitost, se nebudou snažit vydražit nemovitost za každou cenu již při prvním či druhém dražebním

jednání, pokud budou vědět, že v dalších kolech ji mohou vydražit podstatně výhodněji. Až praxe ukáže, jak se s tímto systémem popereme.